

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

■ Professie en Persoon

Frank Habekotté – de verhouding tot de Ander

Frank Habekotté omschrijft zichzelf als iemand die kijkt hoe je gewenste veranderingen kunt faciliteren bij anderen en – hierbij verwijst hij naar Andersen (2001) – daarbij bepaalt de ander waarover hij wel en niet wil praten. Voor wie hem niet kent, Habekotté werkt bij de Parnassia Bavo Groep. Als P-opleider is hij in deze organisatie verantwoordelijk voor de opleiding van psychologen tot gz-psychologen, psychotherapeuten, klinisch psychologen en klinisch neuropsychologen. Daarnaast werkt hij als systeemtherapeut/klinisch psycholoog bij PsyQ in het zorgprogramma Relatie en Psyche. Vanuit zijn huidige en vorige functies kent hij het spanningsveld tussen ‘werken volgens de agenda van de cliënt’ en werken volgens de agenda van de organisatie, waarin beheersmatige motieven een rol spelen en er belang wordt gehecht aan DSM-IV-classificaties en ‘zorgroutes’. ‘Als de organisatie bepaalt dat cliënten na aanmelding bijvoorbeeld eerst een communicatietraining krijgen, wordt er weer over mensen besloten in plaats van met mensen.’ Die aversie tegen overheersing van anderen is al vroeg ontstaan.

Habekotté is in de tropen geboren en woonde tot zijn zevende in Mombasa (Kenia). Hij komt uit een koloniaal geslacht. Thuis hadden ze een bediende, Charles, die de tafel dekte, en een tuinknecht. Zijn vader is in Nederlands-Indië geboren en werkte bij een internationale handelsmaatschappij. Voor hem heeft zijn moeder Nederland verlaten en is ze naar Borneo gekomen. Maar omdat ze een paalwoning in de tropen niet echt een geschikte plek vond om kinderen op te voeden, vertrokken ze naar Kenia, waar ze te midden van Nederlanders en Engelsen gewoon Sinterklaas en kerst konden vieren. Zo groeide Habekotté van jongs af aan op in ‘een omgeving waar je niet thuis hoort, als kolonisator binnen een koloniale omgeving met gekoloniseerde mensen’. Hoe je je verhoudt tot de ander was daarmee onvermijdelijk een thema. Ze waren vreemden in een exotisch land. Terugkijkend naar de familiefilmpjes uit die tijd, ziet hij zichzelf als een nieuwsgierig en dromerig jongetje dat aan de bloemen rook. De verwachtingen van zijn ouders werden ingelost door zijn drie jaar jongere

broertje dat stoer talloze keren van de glijbaan af ging.

Het koloniale leven beviel de ouders goed, maar toen het gewapend verzet opkwam, leek het hun verstandiger om naar Nederland te vertrekken. De kinderen vonden het moeilijk om daar te wennen. 'Als de pot Marmite leeg is, gaan we weer terug,' hielden de ouders de broertjes voor. Maar daar kwam het niet van. Hun heimwee werd gevoed door de spannende verhalen die oma van vaderskant op zondagochtend over Nederlands-Indië vertelde, over opa die eerst tijgers moest schieten voor hij de geplande brug kon bouwen.

Als puber was het Habekotté duidelijk dat zijn ouders aan de verkeerde kant hadden gestaan. Recalcitrant schreef hij zijn scriptie over de onafhankelijkheidsstrijd in Indonesië en die opstandigheid zette hij later door als actievoerder tegen de kerncentrale in Kalkar en voor de milieubeweging ('Aktie Strohalm') en het Palestina Comité.

Geïnspireerd door zijn tekenleraar, die uit Nederlands-Indië kwam, wilde hij naar de kunstacademie. Het werd geografie met een overstap naar psychologie. Pas toen hij een systeemtraining volgde bij Onno van der Hart werd hij echt gegrepen. Eindelijk ging het over hoe mensen

met elkaar omgaan. Kees van der Velden moedigde hem aan om autodidact te blijven en bracht hem in aanraking met Milton Erickson, die het belang liet zien van humor en creativiteit in therapie. Van der Velden nodigde hem uit zijn eerste artikel te schrijven. Habekotté nam de uitdaging aan en schreef over bij voorkeur korte en ongelegen bezoeken van kinderen aan ouders, bedoeld om de onderlinge band in stand te houden, ook al gaat dit niet echt van harte (Van der Velden & Habekotté, 2010).

Van Max Trommel en Koos van der Meulen leerde hij dat je, ook als therapeut, moet kunnen ontvangen en geven. Door strategisch te interveniëren zet je de ander op afstand. Door transparant te zijn over jezelf leg je jezelf meer in handen van de ander en is er een ontmoeting mogelijk. 'Er zijn drie manieren om de ander tegemoet te treden,' zegt Habekotté, geïnspireerd door Kapuściński (2006), al eerder in het gesprek. 'Zowel op wereldschaal als in intieme verhoudingen, namelijk vanuit oorlog, van achter de muur of in dialoog. Dit geldt ook in therapie. Vanuit het strategisch model "intervenier" je, houd je je hypothesen verborgen en blijf je zelf als therapeut buiten schot, achter de spiegel. In de narratieve benadering zoek je de samenwerking en ga je

*...als de pot Marmite
leeg is, gaan we
weer terug...*

uit van verhalen waar je niet voor of tegen hoeft te zijn, maar die naast elkaar kunnen bestaan.' Publicaties van Dawson en McMillan over hun werk met borderline patiënten maakten duidelijk dat je 'de ander zo lang mogelijk als normaal mens moet zien'. 'Wat helpend is moet je aan de patiënt vragen, in plaats van dat je de patiënt zich laat richten op wat de therapeut belangrijk vindt.' Vanuit dit besef van wederkerigheid gaven Habekotté en toenmalig collega Leontien Buddemeijer vorm aan groepstherapie voor jongvolwassenen in de toenmalige Riagg Midden-Holland te Gouda, en vanuit deze houding werkt Habekotté nog steeds. 'Het gaat niet om wat waar is, maar om wat werkbaar is. Als je jouw visie oplegt aan iemand, koloniseer je die ander.' Later attendeert hij mij op het artikel van Rober & Seltzer (2010) waarin zij bespreken hoe je dat als therapeut kunt voorkomen.

Welke ervaring heeft Habekotté zelf met dominante culturele verhalen? 'Toen ik met mijn vriend samenwoonde, was ik me bewust van een bepaalde spanning tijdens een sollicitatieprocedure. Moest ik het wel of niet zeggen? Werd er impliciet verondersteld dat ik een heteroverhouding zou hebben en zou het een probleem zijn als dat niet zo was? Overigens bleek het geen punt te zijn. Naar mijn idee worden verschillen rondom homo- en heteroseksualiteit

gepolariseerd. Daarin wordt ook een muur opgetrokken, terwijl er in feite heel veel overeenkomsten bestaan en ook deze verhalen naast elkaar kunnen bestaan.'

Wat heeft hij geleerd van mensen die gekoloniseerd zijn? 'Toen ik de film *The color of fear* zag, had ik de clou ineens door. In de film praten Amerikanen van verschillende etnische achtergronden met elkaar over racisme. Er wordt in opgemerkt dat je als blanke man niet na hoeft te denken over je positie in de wereld. Het lijkt vanzelfsprekend dat alle mogelijkheden open liggen. Alleen blijkt dat voor mensen met een andere achtergrond helemaal niet zo te zijn. Wie tot de dominante cultuur behoort, neemt zichzelf helemaal niet waar. Dat doe je wel als je je gemarginaliseerd voelt in je ervaringen, want dan moet je jezelf voortdurend langs de meetlat van de dominante cultuur leggen.'

En welke dominante verhalen spelen verder een rol in de huidige maatschappelijke context? 'Het valt me op dat er minder samenhang is in de maatschappij. Er komt veel informatie op mensen af. Ze zijn angstiger, missen binding. Het is paradoxaal. Aan de ene kant zijn mensen sterker verbonden met de rest van de wereld, maar aan de andere kant zijn ze juist meer op zichzelf.' Hoe moet je je daartoe verhouden? 'Ik probeer cliënten te helpen om verbinding te zoeken: wie

heeft oog voor jouw verhaal? En hoe blijft iemand de hoofdauteur van zijn verhaal? Ik houd de getuigenposities die Kaethe Weingarten (2010) onderscheidt in gedachten. In elk contact is het goed om te checken of je bewust en bij machte bent als je getuige bent van andermans geleefde verhalen. Je kunt kiezen wat je wel of niet meeneemt als onderdeel in je eigen verhaal dat je leeft.’

‘Ik ben dankbaar voor mijn ervaringen in de tropen,’ zegt Habekotté, als hij aan het eind van het gesprek nogmaals overdenkt welke boodschap hij van zijn ouders heeft meegekregen. ‘Ik heb gezien dat er onderscheid werd gemaakt in “wij” en “zij” en ben daar nieuwsgierig naar geworden. Er is verschil, hoe zit dat? Mijn ouders hielden me voor dat er heel veel wegen naar Rome leiden.’ Van de hiërarchische onderverdeling in ‘wij’ en ‘zij’ heeft hij uitdrukkelijk afstand genomen, maar de meervoudige benadering van de werkelijkheid houdt hij vast. In het boekje van Kapuściński, dat hij me uitleent, lees ik later over Lévinas die zich afzet tegen onverschilligheid jegens de Ander: ‘Sta stil. Er staat een ander mens naast je. Ontmoet hem. Zo’n ontmoeting is de grootste belevenis. De belangrijkste ervaring. Kijk naar het gezicht van de Ander dat hij je

aanbiedt. Dit gezicht is een boek waarin het goede staat geschreven.’

Hanneke Lafeber

Literatuur

- Andersen, T. (2001). Ethics before ontology: a few words. *Journal of Systemic Therapies*, 20(4), 11-13.
- Habekotté, F. (2001a). Werken volgens de agenda van de cliënt. *Systeemtherapie*, 13(3), 144-167.
- Habekotté, F. (2001b). Narratieve en oplossingsgerichte therapie in groepen. In T.J.C. Berk et al. (red.), *Handboek voor groepspsychotherapie* (P3.3, 1-40). Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Habekotté, F. (2008). Narratief perspectief. In A. Savenije, M.J. van Lawick, & E.T.M. Reijmers (red.), *Handboek systeemtherapie* (p. 205-215). Utrecht: De Tijdstroom.
- Kapuściński, R. (2006). *De Ander*. Amsterdam: De Arbeiderspers.
- Rober, P., & Seltzer, M. Avoiding colonizer positions in the therapy room: some ideas about the challenge of dealing with the dialectic of misery and resources in families. *Family Process*, 49(1), 123-137.
- Velden, K. van der, & Habekotté, F. (2010). Vaak, kort, en ongelegen. In K. van der Velden, K. Hoogduin, & A. Lange (red.), *Directieve therapie* (p. 183-187). Amsterdam: Boom.
- Weingarten, K. (2010). Reasonable Hope: Construct, clinical applications and supports. *Family Process*, 49(1), 5-25.

**...langs de meetlat
van de dominante
cultuur...**